

Sosyal Bilimler Dergisi / The Journal of Social Sciences

Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi, Yıl: 6, Sayı: 40, Ağustos 2019, s. 276-284

ISSN: 2149-0821 Doi Number:<http://dx.doi.org/10.16990/SOBIDER.5205>

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet ÇELİK

Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümü

mehmetcelik@kmu.edu.tr

LÜBNAN'DA SİVİL TOPLUM KÜLTÜRÜ VE KÜRT ÖRGÜTLENMELERİ

Özet

Lübnan'da sivil toplum kültürü, aile, lonca ve emirler arasındaki karmaşık ilişkileri yöneten önde gelen kentli aileler ve ittifaklar aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Devlet otoritesinin kısıtlandığı veya gerçek anlamda bütünleşmesini doğru bir şekilde yapamadığı dönemlerde bu tür ittifaklar, bir dizi örgütlenmeler şeklinde kendilerine alan açmıştır. Birçok Ortadoğu ülkesinde benzer olan ve özellikle Lübnan'da tipik bir durum olan anayasal sistem ile sivil toplum arasındaki ilişki, STK adı altında akrabalık, kabile veya bölgesellik anlayışı etrafında bir arada tutulan ve güçlü bürokratlar tarafından inşa edilen himaye ağlarıyla şekillenmiştir. Bu ağların bir örneğini de işleyiş ve organizasyonu bakımından Lübnan'daki Kürt grupların örgütlenmeleri oluşturmaktadır. Bu makalede, modern Lübnan'da sivil toplum kültürünün nasıl geliştiğini, Kürtlerin, etnik statülerinin, kabile ve radikal örgüt bağlarının örgütlenmelerine nasıl sirayet ettiği ortaya konulmak istenmiştir. Makale, kendilerini Türk Arapları olarak bilinen Mardinliler dışındaki Lübnan'daki Kürtlerin STK aracılığıyla faaliyetlerindeki bölgesel ve küresel iş birliklerini de anlamayı amaçlamaktadır.

Anahtar kelimeler: Lübnan, Sivil Toplum, STK, Kürt, Örgütlenme.

CIVIL SOCIETY CULTURE AND KURDISH ORGANISATION IN LEBANON

Abstract

Civil society culture in Lebanon has emerged through prominent urban families and alliances that ruling on complex relationships between family, corporation and monarch. A series of organizations created opportunities for them

when the authority of the state was restricted or could not be properly integrated. There is a relationship between the constitutional system and civil society, which is similar in many Middle Eastern countries and is typical of Lebanon. Under the name of the NGO, it is shaped by a network of patronage built by powerful bureaucrats who are held together around the concept of kinship, tribe or regionalism. An example of these networks is the associations of Kurdish groups in Lebanon in terms of functioning and organization. In this article, it is aimed to reveal how civil society culture developed in modern Lebanon, Kurdish ethnic statuses, tribal and radical ties how did spread to the organization. Also the article aims to understand the regional and global cooperation of Kurdish in Lebanon through CSO.

Keywords: Lebanon, Civil Society, CSO, Kurd, Organization

GİRİŞ

LÜBNAN'DA SİVİL TOPLUM KÜLTÜRÜ

Kökeni ve evrimi bakımından 18 ve 19.yüzyıl Lübnan Dağı'nın sosyo-ekonomik ve politik organizasyonu, feodal olarak nitelendirilebilmektedir (Hamzeh, 2001:170). Lübnan'da sivil toplum kültürü aile, lonca ve emirler arasındaki karmaşık ilişkileri yöneten önde gelen kentli aileler ve ittifaklar aracılığıyla ortaya çıkmıştır. Bu sivil toplum kültürü veya arabuluculuk modeli, 19. yüzyılın sonlarında batılı misyonerlerin ellerinde ortaya çıkan bir gelenektir (Assi, 2006:21). Kilise ve ortaya çıkan burjuvazi, sivil toplum kültürünün yerleşmesinde giderek daha etkili bir rol oynamıştır. Lübnan'daki sivil toplum, siyasi ve ekonomik arabuluculuk kültürü, batılı misyonerlerin etkinlik ve programlarının ürünüdür. Misyonerler, sivil toplumu yeni ve yabancı yollarla örgütlemeye başlarken sosyal yardım dernekleri, özel okullar ve üniversiteler de kurmuşlardır. Bu eğilim, özel gazeteler, sendikalar, siyasi partiler ve çeşitli derneklerin artan batılılaşması ile pekiştirilmiştir. Dolayısıyla siyasi ve ekonomik arabuluculuk kültürü, sivil toplumun büyümesine de alan açmıştır (Assi, 2006:22).

Lübnan'daki sivil toplum kuruluşlarının hukuki statülerini, kurumsal yapılarını ve faaliyetlerini düzenleyen yasa; 1909 Osmanlı Dernekler Kanunu'dur. Bu kanunla 1900'lü yıllardan 1930'lu yıllara kadar kabaca genişleyen derneklere ilk aşamada yasal bir statü verilmiştir. Lübnan Anayasası, sivil toplum örgütleriyle ilgili birkaç maddeyi içermektedir. Bunlar; kanunlarla belirlenerek güvence altına "yazılı veya sözlü olarak fikrini ifade etme özgürlüğü, basın özgürlüğü, toplanma özgürlüğü ve dernek kurma özgürlüğüdür (Madde13). Dernekler; "bilgilerini veya kâr amacı gütmeyen hedeflere yönelik çabalarını kalıcı olarak birleştiren birkaç kişilik bir grup" olarak tanımlanmaktadır (Madde1,2). Yasa; dernek kurmak için ön koşullar (Madde 4,5), örgütsel yapı ile prosedürleri (Madde6,7,8) ve derneklerin Lübnan yasalarına uyma amaçlarını ve uygulamalarını (örneğin Madde 3,10) içermektedir. Toprak (1985) ve Abiyaghi, Yammine and Jagarnathsın (1985:205).

Birinci Dünya Savaşı'nın getirdiği içtimai ve iktisadi problemler, sivil toplum örgütlenmelerinde sayısal bir artışa neden olmuştur. Kırsal Hristiyan göçmenler, başkentteki konumlarını pekiştirmek için aile birlikleri oluştururken Güney'den gelen Şii göçmenler de köylerine ve menşe bölgelerine göre birlikler kurmuştur. Ermeniler, çıkarlarını korumak ve propaganda yapmak için etnik Ermeni dernekleri kurarken Beyrut'a özgü olan Sünni, Grek-Ortodoks ve Dürzi toplulukları da modernleşen bir şehirde ahlaki değerlerin sorunlarını ele

almak için dernekler kurmuştur. Ayrıca bu dönemde sendikalar, işçi sendikaları da dahil olmak üzere bir dizi örgütlenmeler ortaya çıkmıştır (Assi, 2006:21-22).

Lübnan'ın bağımsızlığı kazanması ve devlet aygıtlarının kurulmasıyla (1940'lı ve 1950'li yıllar) birlikte en önemli gelişmeler olarak Mezhepsel derneklerin doğuşu olmuştur. Farklı inanç grupları, üyelerini sosyalleştirmek ve kontrol etmek için bu tür derneklerin kurulmasında öncülük etmişlerdi. 1975 yılındaki iç savaşın başlaması ile ekonomik ve politik yaşamda güçlü bir rol oynadığı anlaşılan çok sayıda sendika, siyasi parti ve hareket ön plana çıkmıştır. Aynı zamanda Şii kent sakinleri arasında, geleneksel köy ve bölgesel birliklerin etkisini azaltan ve Beyrut'ta daha etkili olan sol örgütler de kurulmuştu. Bu tür örgütlenmeler, 1975 yılından 1990'lı yıllara kadar süren iç savaşın patlak vermesine kadar güçlü bir merkezi hükümetin yokluğunu telafi etmek için daha aktif hale gelerek güçlü milislere dönüşmüştü. 1990 yılındaki iç savaşın sonundan günümüze kadar Sivil toplum, hükümetin tamamlayıcısı olarak algılanmaya başlanmıştı. Lübnan'daki artan çevresel krize yönelik bir dizi çevresel STK'nın ortaya çıkması; İç savaşın patlak vermesi, Lübnan sivil toplum döngüsünde ve ülke tarihinde bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemin bir tezahürü, sivil toplum ve devlet kurumları arasındaki “ortaklık” olarak tanımlanan sivil ve politik söylemde tanımlanmıştır. 2005 yılında ve sonrasında yaşanan gelişmeler de ek komplikasyonlara yol açmıştır. Eski Başbakan Hariri'nin suikastı, Suriye'nin Lübnan'dan çekilmesi ve savaş sonrası hükümetlerin kötüye kullanımla ilgili endişelerin ortaya çıkması, çok sayıda insan hakları odaklı STK'ların ortaya çıkışına neden olmuştur. Devletin gücünün ciddi biçimde azalmasıyla örgütlerin baskınlığı, aile ve mahalle birliklerinin yeniden canlanması, Kürt ve Ermeni derneklerinin de ortaya çıkmasına neden olmuştur (Assi, 2006:23).

Yukarıda tarihsel anlamda kısaca incelenen ve birçok Ortadoğu ülkesinde benzer olan ve özellikle Lübnan'da tipik bir durum olan anayasal sistem ile sivil toplum arasındaki ilişki, STK adı altında akrabalık, kabile veya bölgesellik anlayışı etrafında bir arada tutulan ve güçlü bürokratlar tarafından inşa edilen himaye ağlarıyla şekillenmiştir. Bu ağların bir örneğini de işleyiş ve organizasyonu bakımından Lübnan'daki Kürt grupların dernekleri oluşturmaktadır. Lübnan'daki Kürt unsurlarının örgütlenmesinde temel olarak genişletilmiş illegal yapı ve parti ağlarının olmasıdır. Aynı zamanda Lübnan'daki Kürt dernekleri, Kürtlerin aşiret yapısını yansıtmaktadır (Kawtharani, 2003: 70). Bu bakımdan, devlet işlevlerini sınırlandırıp kısıtlandığı veya gerçek anlamda bütünleşmesini doğru bir şekilde yapamadığı bu durumda radikal bir dizi örgütlenmelere de alan açmıştır (Aghina, 2015:8). Çalışma konusu bağlamında genellikle ortak bölgeselliğe veya akrabalık ilişkisi gibi görünen Kürtler, parti veya kimliklerini yansıtan derneklerle örgütlenmişlerdir. Bu örgütlenmeler, kronolojik olarak başlıklar altında incelenecektir.

LÜBNAN'DAKİ KÜRT ÖRGÜTLENMELERİ

Lübnan'ın iktisadi ve içtimai imkanlarının dışında Lübnan'ı Kürtler açısından çekim merkezi yapan en önemli nedenlerden biri de 1927'deki Hoybûn'un kurulması olmuştur. Türkçe diyalektlerde “Benlik-Bağımsızlık” ve “Ermeni Yurdu” anlamında gelen ve Ermenice olan Haybûn (Haybûn-Hoybûn), Lübnan Dağı'ndaki Bhamdoun'da ilk gizli kongresini yapmış, başkanlığına Taşnak Partisi temsilcisi Vahan Papazyan getirilmiştir İlter (1994) ve Kurubaş (2004:171). Taşnak teorisyenlerinden Garo Sasuni'nin 1969 yılında Marûf eserinin Beyrut'ta yayımlanmasından sonra, aynı yıl Lübnan'daki Taşnak Partisi yetkilileri, bu kitaptaki kendilerine yol gösterici ifadelerden hareketle Lübnan'daki “Kürt Hayır Cemiyeti”ni mali yönden destekleme kararı almışlardı Taşnak-Hoybun (1931) ve (İlter, 1994:22). Fransızlar,

Manda döneminde Kürtleri, milliyetçi bir söylem oluşturmaya teşvik ederken aynı zamanda “Kürt milliyetçi mücadelesinin meşruiyetini” sağlama konusunu temel alan politik faaliyetlerde bulunmalarına da izin vermişti. Bu faaliyet nedeniyle Beyrut, Halep ve Şam gibi Levant’ın ana şehirlerinin birçoğunda ortaya çıkan bu örgüt, ilk Kürt milliyetçi örgütü olarak kabul edilmiştir. Örgüt; “tüm Kürtleri, Ortadoğu’da dini, dilsel veya sınıf ayrımı olmadığı düşünülen bağımsız bir Kürdistan’da birleştirme” gündemini ilan ederek “modern Kürt milliyetçi” söyleminin prototipini oluşturmuştur. 1927 yılında Lübnan’daki karargahından “bir Kürt hükümetinin” oluşumunu ilan eden Hoybûn’un liderleri, Fransa, İngiltere, İtalya, İran ve Sovyetler Birliği temsilcileri ile Ermeniler gibi devlet dışı aktörlerle resmi diplomatik ilişki kurmuştu. Bu politik-askeri ittifaklar gelecekteki isyanlarda ve Lübnan bölgesi dışındaki terör faaliyetlerinde de etkisini göstermiştir (Hourani, 2011:34).

Lübnan ve Suriye’deki Fransız Mandası, Hoybûn projesi ile Kürt gruplara harekete geçme imkânı vererek aynı zamanda bu oluşumları güvence altına alıp Türkiye karşıtı politika izlemiştir. 1943 yılında Lübnan’ın ve 1946 yılında Suriye’nin bağımsızlığına kadar geçen yirmi yıl boyunca, Hoybûn, Kürt milliyetçi hareketinde etkili bir örgüt olmuştur (Hourani, 2011:34). 1940’lı ve 1950’li yıllarda ise Kamuran Bedirhan, Beyrut’ta Yeni Gün (Roja Nu) adlı edebi bir dergi yayınlamaya ve Fransızlarla yakın ilişkilere girip Kürtlerin sosyo-politik faaliyetlerini organize ve teşvik etmeye çalışmıştır. Bedihalara kısaca değinecek olursak; Kamuran Ali (1895-1978) Bedirhan ailesinin Avrupa’da belki de en tanınmış üyesidir (Özoğlu, 2005:130). Noel-Ali Galip olayında adı geçen Kamuran Bedirhan oğlu, 1840 yılında Osmanlılara karşı ayaklanan Cizre beylerinden Bedirhan’ın torunudur. Kamuran ve Celadet Bedirhan’ın babaları, Kürt Aydınlarından Emin Ali Bedirhan’dır. Atatürk’ün bakanlarından Vasıf Çınar, Kamuran Bedirhan oğlunun teyzesinin oğludur. Tarihçi Cemal Kutay da Bedirhan oğludur (Mumcu,2018:179). Kâmuran, 1943 yılında 1946’ya dek Beyrut’ta Roja Nu (Kurmanci ve Fransızca) adlı bir dergi çıkardı (Bora,2018:831). Aynı şekilde 1940’lı yılların başlarında El-Nasra bölgesindeki "Laiyek" okulunda uzun ömürlü olmayan “Kürtler için bir akşam sınıfı” organize etmiştir. Roger Lescot’un yardımıyla, 1941’li yılın başında Radio Orient’te bir Kürtçe programı yapmıştır (Meho, 1995:54).

Modern Lübnan’daki Kürt sosyal ve politik aktivizminin yükselmesinin en önemli nedenlerinden biri; 1961 yılında Mustafa Barzani’nin öncülüğünde Irak’taki Kürt faaliyetlerinin başlaması olmuştur. General Abdülkerim Kasım’ın öncülük ettiği 14 Temmuz 1958’deki Irak darbesinden sonra Rusya’dan Irak’a dönen Barzani, Suriye ve Irak Kürtleriyle olan etkileşim içerisinde olmuştur. Bu etkileşimin sonucu olarak Beyrut’ta bulunan Suriye’deki Kürt Demokrat Partisi mensubu çok sayıda Kürt, dernek ve siyasi parti kurmaları için organize olmuşlardır (Meho, 1995:56). Bedirhanlar, Kürt etnik yapısını eski bir etnik birliğin anlatılarına göre inşa ederlerken tarih, mit ve sembollerini, “Kürt ulusal kimliğini uyandırmak” için temel araçlar olarak kullanmışlardır. Lübnan ve Suriye’deki bu faaliyetler, daha fazla Kürt çekmek için kısmen etkili olmuştur. Kürtler, Fransızların himayesinde Lübnan ve Suriye’de “Kürtçe yazma ve yayınlama” alanı bulmuştur (Hourani, 2011:28). Lübnan Kürt Hayırsever Birliği (KLPA), Sedir Spor Kulübü, Lübnan Kürt Kültür ve Yardımsever Birliği (KCHLL) ve son zamanlarda “Rabatat Nevruz” Lübnan’daki en aktif ve etkili gruplar olarak öne çıkmaktadır. KCHLL ve Nevruz dışında tüm Kürt dernekleri erkek egemen olmuştur. Derneklerin geri kalanı kadınları resmi görevlerde görevlendirmemiştir. Tüm dernekleri harekete geçiren ortak amaç, Beyrut’taki Kürtlere resmi ve gayri resmi bir kaynaktan yardım etmek için kaynak bulmaya çalışmaktır (Kawtharani, 2003).

LÜBNAN'DAKİ KÜRT DERNEKLERİ

1.Lübnan Kürt Yardımlaşma Derneği (LKCA)

Lübnan'da kurulan ilk Kürt yasal organı olan dernek, Kemal Canbolat (Kamal Junblat)'ın İçişleri Bakanı olduğu dönemde 19 Eylül 1963 tarihinde kuruldu. Öncelikli hedefleri arasında "Lübnanlı Kürt gençliği arasındaki dostluk bağlarını güçlendirmek, sosyal ve kamu hizmetlerini genişletmek ve Kürt toplumu arasında eğitim ve bilgi birikimi sağlamak" yer almıştır. Başlıca faaliyetleri arasında, Kürtler veya Arapların Lübnanlılara hizmet etmesi için 1967 Ekim'inde revir kurulması ve insani yardımların mevcudiyetine göre dağıtılması yer almaktadır. Çok etkin olmasa da derneğin faaliyetleri, Kürtlerin karşılaştığı toplumsal, ekonomik, kültürel ve yasal koşulları bir bütün olarak ele alarak, üyelerine doğrudan hizmet sağlamanın ötesine geçmiştir. 100-150 ailenin mensup olduğu derneğin 350 kayıtlı üyesi olmuştur (Meho, 1995:57).

2.Lübnan Kürt Öğrenciler Birliği

Kemal Canbolat'ın İçişleri Bakanı olmasından yararlanan bir grup Kürt öğrenci tarafından 19 Haziran 1970'te kurulan birliğin amacı, Lübnan'daki Kürt öğrencilerin entelektüel ve sosyal seviyelerini yükseltmeye çalışmak, Lübnan'daki üniversitelere katılamayan öğrencilere eğitim hizmeti sunmak ve Lübnanlı öğrenciler ve diğer öğrenci sendikalarıyla ilişkileri güçlendirmek amacıyla kurulmuştur. Lübnan'daki Kürt öğrenci sayısının azlığından ötürü birliğin faaliyetleri sınırlı kalmıştır. Ayrıca, 1974 yılında komite üyeleri arasında iç çatışmaların ortaya çıkması birliğin sonunu getirmiştir (Meho, 1995:57). Esasında bu tür örgütlenmelerin Canbolat'ın döneminde olması tesadüf değildir. Şöyle ki; Kemal Canbolat'ın ölümünden sonra İlerici Sosyalist Partisi'nin de başkanı olan Velid Canbolat, Abdullah Öcalan'ın İtalya'daki tutuklanmasını protesto etmek, Türkiye'ye teslimine karşı çıkmak için İtalya'ya da çağrıda bulunarak Türkiye'deki terör eylemlerine de övgüde bulunmuştur The Daily Star (1998), Şafak (2005) ve Şalom (2016:5 Aralık).

3.Lübnan Kürt Sosyo-Kültürel Birliği ve Lübnan Kürt Yüksek Değerler Konseyi

3 Mayıs 1975 yılında Kürt Demokrat Parti Örgütü tarafından diğer Kürt örgütleriyle eğitim ve sosyal etkileşim kurmak, Lübnan'daki Kürtlerin sosyal ve kültürel durumunu geliştirmek amacıyla kurulan dernek, Kılavuz (Reber) başlıklı bir bülten ve Kürt edebiyatıyla ilgili birkaç broşür yayınlamıştır. Derneğin üyeleri, Haziran 1982 yılında İsrail'in işgalini takiben Lübnan'ı terk ederken dernek, Ocak 1983 yılında dağılmıştır (Meho, 1995:58). Lübnanlı Kürt Yüksek Değerler Konseyi ise 17 Aralık 1994 yılında Lübnan'daki Kürtlerin koşullarını iyileştirmek iddiasıyla ortaya çıkan dernek, Kürt aşiretlerini, aileleri, siyasi partileri, kulüpleri ve dernekleri birleştirmek için sosyal, kültürel, eğitimsel ve gelişimsel faaliyetlere dikkat çekmek amacıyla kurulmuştur. Oluşumu ve liderliği, halk desteğini ve mevcut Kürt örgütleriyle yakın ilişkileri reddetmiştir. Esasında bu dernek ekonomik gücü olan ancak eğitimi olmayan üyelerin teşekkülüdür (Meho, 1995:59).

4.Lübnan Kürt Hayırsever Derneği (KLPA)

KLPA, Marjeh köyünden gelen bir grup Kurmancî tarafından kurulmuştur. KLPA, Marjeh soyundan gelen Kurmancîlerdir. Kürtlere sosyal anlamda yardım sağlanması gibi hayırseverlik faaliyetleri ile ilgilenen bu dernek, Kürtlerin vatandaşlık statüsü ile ilgili bireysel davaları da takip etmektedir. Kawtharani'ye göre Kawtharani (2003) "Derneğin resmi olarak

kayıtlı iki yüz ailesinin bulunduğunu ve bu sayede bağlı aile üyelerinin sayısını yaklaşık bin üye yaptığı iddia edilmektedir. KLPA'daki Kürtlerin çoğunluğunun Kurmancî Kürtleri olduğunu Kurmancî olmayan derneklerden gelen Kürtler, derneğin üyeliğinde seçici olduğunu ve çoğunlukla Kurmancîlere hitap ettiğini söylemektedir. Dernekte 1960'lı yıllarda Kurmancî olmayan Kürtlere karşı ayrımcılık yapılmıştır (75). Kürtlerin dernekle bağlantısı genellikle ortak bölgeselliğe veya akrabalık ilişkisine dayanmaktadır. Dernek üyelerinin çoğu, Lübnan vatandaşları olmasının yanısıra Lübnan'da ikamet ederken kalıcı olarak kalmayı planlamışlardır. Dernek temsilcileri ile dönemin Başbakanı Refik Hariri ve temsilcileri toplantılar yapmıştır. Aynı şekilde Barzani yönetimi ile temaslar da iki taraf arasındaki ziyaretlerle gerçekleşmiştir (Kawtharani, 2003:76).

5. Sedir Spor Kulübü

Dernek, 18 Mart 1969 yılında Kürt atletik faaliyetlerini geliştirmek için Sedir Atletizm Derneği adı altında kurulmuştur. Amal hareketinin lideri Nabih Berri ile yakın ilişkileri olan tek Kürt örgütüdür (Meho, 1995:59). Mardin'deki Üç Kavak (Rajdiye) köyünün en büyük ailelerinden biri olan Fakhro platformu olarak kurulan Sedir Derneği, kabile ve klan bölünmelerinin etkisinden bağımsız değildir. Fakhro mensubu kurucularının portreleri ile dekore edilen Sedir Derneği'nin yönetim kurulunun tüm üyeleri Fakhro soyundan gelmektedir. Al Kurdi, Atris, Rinimo, Hassan ve Ali gibi belirli ailelerin haberleri Rasti bülteninin sosyal sayfasında yer almaktadır (Kawtharani, 2003:79). Sedir Derneğinin merkezinde Mesut Barzani ile dernek başkanının resimleri duvarlara asılıdır (Kawtharani, 2003:81). Razgari partisi ve Sedir Kulübü'nün Arapça dilinde yayımladığı bültenlerde ve yayınlarda, Kürt kimliğinin kapsamlı bir şekilde dile getirildiği yazılmıştır. Aynı bakış açısı, başkanların söyleminde de yinelenmiştir. Yerel siyasette Marja'ya(Merci) olarak bilinen bir siyasi referans tarafından korunmaktadırlar. Merci; Irak'taki Şiiilerin dini kuruluşu, ya kıdemli din adamlarının rehberlik, uygulama paradigmaları ve manevi mentorlar olarak önemini belirten bir terim olan marjiyya, ya da din alimlerinin eğitildiği seminerin hawza olduğu anlamına gelmektedir. Geleneksel müfredatta. Marja, takipçisi olan kıdemli bir dini ve hukuki otoritedir. (Rızvı, 2010:1299). Lübnan'daki Merci, kamu yetkililer karşısında, kanunlardan ve güvenlik makamlarından korunmaya yönelik bir statüdür. Aynı şekilde Merci, bir siyasi parti, za'im veya ülkenin siyasi ve güvenlik güçleriyle sağlam ilişkileri olan bir makamdır (Kawtharani, 2003:78). Sedir Kulübün genel merkezi, Kürtlerin de çoğunlukta olduğu Beyrut'un kalabalık bir mahallesi olan Basta'da bulunmaktadır. 1969'da kurulan Sedir Kulübü, 1970'li yıllardan 1995 yılına kadar doğrudan siyasi sorunlardan kaçınarak, Kürt tarihi ve klasik Kürt dili üzerinde çalışmalar yapmıştır. Ayrıca, Lübnan'daki Kürtlerin ve özellikle de derneğin yakın ilişki içerisinde olduğu ailelerin genel haberlerini yayınlamıştır. Sedir Kulübü başkanı dernek üyelerinin iki ya da üç yüz arasında olduğunu iddia etmiştir (Kawtharani, 2003:77).

6. Lübnan Kürt Kültürel ve İnsani Yardım Birliği (KCHLL)

KCHLL, Lübnanlı Kürtler arasında terör örgütü PKK'nın Lübnan'daki gayri resmi temsilcisi olarak kabul edilmektedir. Yönetim kurulu üyeleri dışındaki üyelerin çoğu, geçici olarak Lübnan'da ikamet eden veya periyodik olarak ülkeyi ziyaret eden Suriyeli ve Türkiye'den gelen Kürtlerdir. Derneğin merkezinde Abdullah Öcalan ile birkaç PKK'lının resimleri asılıdır. Kürtçe sloganların duvarlara asılı olduğu dernekte genelde Kürtçe tek dil olarak konuşulmaktadır. Dernek başkanına göre dernekteki 2003 yılı resmi üye sayısı 200'dür (Kawtharani, 2003:77). Dernekteki Kürtlerin çoğu Diyarbakır ve Urfa'dan gelirken, Kurmancî

ve Kurmancî olmayanların çoğunluğu ise Mardin'den gelmiştir. Zokak al Bilat ve Ain al Mreiseh gibi geleneksel olarak Kürt nüfuslu mahallelerdir. (Kawtharani, 2003:74). Celadet Bedir Han'a göre; "Kurmancî; İran dilleri grubuna giren Kürt dili (kurdî), Kurmancî ve Sorani olarak başlıca iki lehçeye ayrılır. Bunların her biri de birçok yerel ağızlar içermektedir. Bazen kuzey lehçesi adıyla da anılan Kurmancî Türkiye, Suriye ve Kafkasya'nın Kürt bölgelerinde konuşulduğu gibi İran ve Irak'ın kuzey bölümlerinde de konuşulmaktadır. Baba Kurdî de denilen Sorani lehçesi Süleymaniye bölgesinde konuşulmaktadır. Bu özet dil haritasını tamamlamak için Tunceli'de ve Siverek bölgesinde konuşulan Dumilî yada Zaza lehçesi ile İran'da Kermaşah yöresinde Ehli Hak'larca konuşulan ve giderek ortadan kalkmakta olan Goranî lehçesinden de söz edilmektedir" Emir Celadet Bedir Han & Roger Lescot,1990: V). Almanya'da olduğu gibi bu ve benzeri dernekler üzerinden de Lübnan'da da bir faaliyet alanı oluşturulmuştur. Kawtharani; "Veriler, resmi olmayan rakamlardır. Ancak Kurmancî Kürtleri toplam Kürt sayısının % 30'unu oluşturuyorsa ve çoğu Kurmancî Kürtleri Mardin'den geliyorsa, o zaman Lübnan'daki toplam Kürt sayısından daha az sayıya girdiklerini tahmin ediyorum" demektedir Kawtharani (2003). Aynı şekilde bu derneğe dair görüşmelerindeki izlenimlerini şöyle anlatmaktadır (73): "Mart 2002'de düzenledikleri Nevruzda, sayı yaklaşık beş bin kişiye ulaştı. KCHLL üyeleri, festivalde çok sayıda ünlü kişinin bu program için Suriye'den geldiğini söyledi. Görüşülen her üyenin Kürt meselesiyle ilgili çok sayıda politik referans göstermesine ve Türkiye'deki Kürt meselelerine radikal yaklaşmasına rağmen, Lübnan'a bağlılıklarını vurguladı. Birliğin ana faaliyeti, Kürtçe dersler vermek, ulusal günlerde folklorik etkinlikler düzenlemek ve gelirleri artıracak Kürt eserle ve sergileri düzenlemek. Dernek ayrıca, Lübnan ve Suriye'deki Kürtlerin kültürel etkinlikleriyle ilgili olarak Sovghul (Red Rose) adlı bir dergi yayınlamaktadır."

7.Rabatat Nevruz (Rabatat Nowruz)

2014 yılından itibaren resmi olarak faaliyetlerine başlayan Nevruz Derneği, Lübnan'daki Kürt grupların merkezi olarak kabul edilmektedir (Anf News, 2019:2 Mart). Terör örgütü PKK'ya ve Suriye'deki ideolojik mevkidaşı PYD'ye güçlü bir destek veren Rabatat Nevruz, Apoist destekçilerinin yanı sıra örgüt ve Kürt siyasi partilerini aktif olarak desteklemektedir. Lübnan'da aktif olabilecek gruplarla ilişkiler kuran dernek, en belirgin şekilde Kürt grupların yanı sıra Ermeni partisi Taşnak ve Lübnan Komünist Partisi'nin (LCP) üyeleri ile birlikte HDP'lilerin tutuklanması üzerine bir dizi protesto gösterisi düzenlemiştir. Dernek üyesi olan Kürt gruplar ve Taşnak arasındaki ittifak, Türk düşmanlığı üzerine kurulu olmuştur. Komünist Parti ile ilişki ise terör örgütü PKK'yı 1980'li yıllarda Lübnan'a davet etmesinden ileri gelmektedir (Maxwell, 2017:30 Ocak). Bu dizi örgütlenmeleri tetikleyen en önemli unsurların başında bulunduğu üzere Abdullah Öcalan ve terör örgütü PKK üyelerinin 1980'li yılların başında Suriye'ye girmesi olmuştur. Şam'da ve Lübnan'daki Bekaa Vadisi'nde terör örgütü PKK ofisleri ve eğitim kampları kurarak 1984 yılına kadar Suriye ve Lübnan'daki üsleri kullanarak Türkiye'ye karşı terör eylemlerinde bulunmuşlardır. Hafız Esad'ın Kürt nüfusunu dış politika amaçlı olarak komşu ülkelerdeki Kürtler üzerinden kullanması, terör örgütü PKK'ya önemli destek sağlamıştır Yıldız (2005) ve Webinger (2015:116). Bu duruma örnek teşkil etmesi açısından Lübnan Nevruz derneği başkanı Henna Osman ile yapılan röportajda Lübnan'daki bazı Kürt grupları ile ilgili beyanları dikkat çekicidir (Anf News): "1970'li yılların sonu ve 1980'li yılların başında PKK kadrolarının Beyrut'a gelmesi yeni bir sayfanın açılmasına neden olmuştur. Lübnan'daki Kürtler hem PKK'nın burada faaliyet yapabilmesine yardımcı olurken hem de PKK'dan aldıkları güçle örgütlenmeye başladılar. Abdullah Öcalan'ın Beyrut'ta misafir

olduğu Kürt aileler bu faaliyetlere öncülük etti. 1990'larla birlikte Lübnan'daki Kürtler arasında siyasi, kültürel ve toplumsal faaliyetler ivme kazandı. Bu dönem ve öncesinde çok sayıda kadın ve erkek Lübnanlı Kürt, PKK saflarına katıldı. PKK saflarında ölen 8 Lübnanlı Kürt olduğu belirtiliyor" (2019:2 Mart).

SONUÇ

Lübnan sistemi içerisinde marjinal bir etnik kimliğe sahip, resmi olarak bir kısmının tanındığı ve çoğunluğun tanınmadığı Kürtler, büyük ölçüde etnik-dilsel ve bölgesel ve radikal kimlikler arasında sıkışıp kalmıştır. Feodal ve geleneksel bir toplumdaki mirasını alan ve bunu Lübnan siyasal kültüründe sürdüren Kürtler, üyelerin statüsünü değiştirmede gerçek bir etki gösteremedikleri gibi bir vakıf, hastane kurmayı ya da vakıf gündemlerinde tutmayı bir kısmı radikalleşmiştir. Dernekler, birincil işlevlerinin sosyal yönelim programı planlamak ve Kürtlerin sorunların konusunda yeni bakış açıları üretmek olmasına rağmen, bir kısım Kürtleri illegal olara organize etmişlerdir. Ayrıca Kürtleri Lübnan toplumuna entegre edemeyen dernekler, memnuniyetsizlikleri de beraberinde getirmiştir. Amacı ve işlevleri birbirinden farklı olan bu dernekler, Lübnan'daki Kürt grupların daha fazla radikalleşmesinin önünü açarken Kürtlerin Lübnan toplumuna entegrasyonunu da geciktirmektedir. Özellikle son dönemlerdeki Nevruz gibi Kürt dernekleri, oluşumları ve faaliyetleri açısından Lübnan'daki Kürtleri araçsallaştırmıştır. Bu durum da Kürtler arasında bütünleşme problemine neden olmuştur.

KAYNAKLAR

Kaynak Eser ve İncelemeler

- AbiYaghi Marie-Noëlle, Yammine, Léa and Jagarnathsingh, Amreasha (2019). "Civil Society in Lebanon: the Implementation Trap", *Civil Society Knowledge Centre, Lebanon Support*, 1(1), p.1-9.
- Aghina, Giacomo(2015). *Civil Society in the Lebanese confessional system: A chance to dismantle a dogmatic balance of power?*, Máster en Estudios Árabes e Islámicos contemporáneos Universidad Autónoma de Madrid.
- Assi Khaldoun Abou (2006). *CIVICUS Civil Society Index Report For The Republic of Lebanon*, International Management and Training Institute (IMTI), Beirut.
- Bora, Tanıl (2018). *Cereyanlar Türkiye'de Siyasî İdeolojiler*, 6.Baskı, İletişim Yayınları, Aralık.
- Emir Celadet Bedirhan & Roger Lescot (1990). *Kürtçe Gramer (Kurmancî Lehçesi)*, Paris Kürt Enstitüsü, Paris.
- Hamzeh, A. Nizar(2001). "Clientalism, Lebanon: Roots and Trends", *Middle Eastern Studies*,37 (3), pp. 167-178.
- Hourani, Guita G. (2011). "The Kurds of Lebanon: Socioeconomic Mobility and Political Participation via Naturalization", *The Lebanese Emigration Research Center (LERC) Notre Dame University-Louaizé (NDU)*, Lebanon.
- İlter, Erdal (1994). *Ermeni Propagandasının Kaynakları*. Kamu Hizmetleri Araştırma Vakfı Yayınları, Ankara.
- Kawtharani, Farah Wajih (2003). *The Interplay Of Clientelism And Ethnic Identity in Pluralist States: The Case of The Kurdish Community In Lebanon*, (Unpublished master's thesis),

Department of Social And Behavioral Sciences of The Faculty of Arts And Sciences,
American University of Beirut, Beirut.

Kurubaş, Erol (2004). *Kürt Sorununun Uluslararası Boyutu ve Türkiye*, Cilt: 1,1.Baskı, Nobel Yayın Dağıtım, Ankara.

Meho, Lokman İbrahim (1995). The Dilemma of Social And Political Integration of Ethnoclass Groups Within Pluralistic Societies: The Case of The Kurds In Lebanon, (Unpublished master's thesis) Political Studies and Public Administration of the Faculty of Arts and Sciences, American University of Beirut, Lebanon.

Mumcu, Uğur (2018). *Kürt-İslam Ayaklanması 1919-1925*, 32.baskı, Uğur Mumcu Araştırmacı Gazetecilik Vakfı Yayınları, Ankara.

Özoğlu, Hakan (2005). *Osmanlı Devleti ve Kürt Milliyetçiliği*, Kitap Yayınevi, İstanbul.

Rızvı, Sajjad (2010). "Political mobilization and the Shi'i religious establishment "(marja'iyya)", *International Affairs (Royal Institute of International Affairs 1944-)*, 86(6), Post-American Iraq (November 2010), pp. 1299-1313.

Taşnak-Hoybun (1931). T.O. Matbaası, Ankara.

Taucher, Wolfgang (2015). Mathias Vogl-Peter Webinger, *The Kurds*, Austrian Federal Ministry of the Interior, Vienna.

Toprak, Zafer (1985). "1909 Cemiyetler Kanunu", *Tanzimat'tan Cumhuriyet'e Türkiye Ansiklopedisi*, 1, s. 205-208.

Yildiz, Kerim (2005). *The Kurds in Syria*, Pluto Press, London.

Elektronik Kaynaklar

"Jumblatt stands with Kurds in struggle over PKK leader" The Daily Star, Nov. 18, 1998 , <http://www.dailystar.com.lb/News/Lebanon-News/1998/Nov-18/34756-jumblatt-stands-with-kurds-in-struggle-over-pkk-leader.ashx>, Erişim tarihi : 18.07.2019.

Dicle Amed, Lübnan'daki Kürtler, ANF NEWS, 2 Mar 2019. <https://anfturkce.com/bilim-tek/luebnan-daki-kUertler-121214>. Erişim tarihi: 22.07.2019.

İsrail ordusunun Dürzi askerleri Türk kanı mı taşıyorlar?", Şalom, 5 Aralık 2016. <http://www.salom.com.tr/arsiv/haber-101277-Israil-ordusunun-durzi-askerleri-turk-kani-mi-tasiyorlar.html>. Erişim Tarihi: 17.07.2019.

Maxwell. Clare, The Kurds of Lebanon: identity, activism and ideology, <https://www.neweasternpolitics.com/the-kurds-of-lebanon-identity-activism-and-ideology-by-clare-maxwell/> . Erişim Tarihi: 11.07.2019.

Şafak, Erdal Dağın Laik Şeyhi, Sabah, 13 Mart 2005, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/pazar/safak/2005/03/13/dagin_laik_seyhi. Erişim Tarihi: 17.07.2019.